

Kitaabka Daanyeel - Labaatan iyo Shan

Muujintii Hoos-u-dhaca Baabuloon: Tuduc Nebinimo ah oo ka bilaabma Nebukadnesar ilaa Belshaasar

Jeff Pippenger
2023-12-20

Dhicistii Belshasar ee cutubka shanaad waxaa hore loogu sii astaysay si tusaale ah dhicistii Nebukadnesar ee cutubka afraad.

“Boqorkii ugu dambeeyey ee Baabuloon, sida tusaale ahaan kii ugu horreeyeyba, waxaa u yimid xukunkii Ilaah ee Ilaaliyaha ahaa: ‘Boqorow, ... adigaa lagula hadlayaa; boqortooyadii waa lagaa qaaday.’ Daanyeel 4:31.” Prophets and Kings, 533.

Nebukadnesar wuxuu u taagan yahay bilowga, Belshaasarna dhammaadka boqortooyadii talinaysay toddobaatan sannadood; sidaas darteedna waxay astaan u ahayd xukunkii bahalka dhulka ee Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad (Maraykanka), kaas oo la doonayay inuu taliyo muddadii ay dhilladii Turos (baabanimadu) la illoobay.

Oo maalintaas waxay ahaan doontaa in Turos la illoobo toddobaatan sannadood, sida wakhtiyada hal boqor; dhammaadka toddobaatanka sannadood dabadeedna Turos waxay u heesi doontaa sidii naag dhillo ah. Ishacyaah 23:15.

Sidaas daraaddeed Nebukhadnesar wuxuu matalaa bilowgii Maraykanka, Belshaasarna wuxuu matalaa dhammaadka Maraykanka. Nebukhadnesar wuxuu matalaa bilowgii geeska Jamhuuriga iyo bilowgii geeska Protestant-ka. Belshaasarna wuxuu matalaa dhammaadka geeska Jamhuuriga iyo geeska Protestant-ka.

Xukunkii lagu soo dejiyey Nebukadnesar wuxuu ahaa “toddoba goor.” Qisada Nebukadnesar oo sida bahal u noolaa laba kun iyo shan boqol iyo labaatan maalmood, ayaa William Miller u adeegsaday ku-dhaqankiisii “toddobada goor” ee Laawiyyintii labaatan iyo lix, inkasta oo uusan ka hadlin laba kun iyo shan boqol iyo labaatan, taas oo lagu astaysay xukunkii Belshaasar.

Oo tanuna waa qorniinkii la qoray: MENE, MENE, TEKEL, UPHARSIN. Oo tanuna waa fasiraaddii arrintaas: MENE; Ilaah wuxuu tiriyey boqortooyadaadii, wuuna dhammeeyey. TEKEL; waxaa lagugu miisaamay miisaannada, waxaana lagaa helay wax kaa dhiman. PERES; boqortooyadaadii waa la kala qaybiyey, waxaana la siiyey reer Maaday iyo reer Faaris. Daniel 5:25–28.

Marka laga tago fasiraaddii Daanyeel ku xilsaaray qoraalkii qarsoonaa ee derbiga ku qornaa, erayada “mene” iyo “tekel” waxay matalaan cabbir miisaan, erayadaasuna sidoo kale waxay tilmaamayaan qiime go’an oo lacag ah (Baxniintii 30:13, Yexesqeel 45:12). “Mene” waa konton sheqel, ama kun geerah. Sidaas daraaddeed “mene, mene” waxay u dhigantaa laba kun oo geerah. “Tekel” waa labaatan geerah. Haddaba “mene, mene, tekel” waxay u dhigantaa laba kun iyo labaatan geerah. “Upharsin” macnihiisu waa “in la kala qaybiyo,” sidaas darteedna waxay ka

dhigan tahay nus “mene,” waxayna matalaysaa shan boqol oo geerah. Marka la isu geeyo, waxay matalayaan wadarta laba kun iyo shan boqol iyo labaatan.

Tixraacii ugu dambeeyey ee Walaashii White waxay muujinaysaa in Belshaasar lagu sii tusaaleeyey Nebukadnesar, laakiin si gaar ah waxay xoogga saartay xukunkii ay wadaageen, waxaana labada xukunba loo matalay inay calaamad u yihiin “toddobada wakhti” ee Laawiyiintii lix iyo labaatan. Waxaa jira ereyo kooban oo Qorniinku adeegsado si uu u muujiyo “toddobada wakhti” ee Laawiyiintii lix iyo labaatan. Yeremyaahna wuxuu u matalaa sida cadhada Ilaah.

Sayidku sidee buu gabadhii Siyoon daruur ugu qariyey cadhadiisa, oo quruxdii reer binu Israa'iil samada uga soo tuuray dhulka, oo uusan kursigiisii cagaha xusuusan maalintii cadhadiisa! Sayidku wuxuu baabbi'iyey kulli hoygii Yacquub, mana uu tudhin; wuxuu ku dumiyey carhooda qalcadihii gabadhii Yahuudah; dhulka ayuu la simay; boqortooyadii iyo amiiradeedii ayuu nijaaseeyey. Wuxuu cadhadiisii kulul ku gooyey geeskii reer binu Israa'iil oo dhan; gacantiisii midigna dib buu uga soo celiyey cadowga hortiiisa, oo wuxuu Yacquub ugu gubtay sida dab ololaya oo hareeraha wax ku baabbi'iya. Qaansadiisii ayuu u laabay sida cadow oo kale; gacantiisii midigna wuxuu ugu istaagay sida col; oo wuxuu ku laayay teendhadii gabadhii Siyoon wax kasta oo indhaha u qurxoonaa; cadhadiisiina wuxuu ugu daadiyey sida dab oo kale. Sayidku wuxuu noqday sida cadow oo kale; Israa'iil ayuu baabbi'iyey, daaraha waaweyn oo dhan ayuu baabbi'iyey; qalcadaheedii ayuu dumiyey, oo gabadhii Yahuudahna wuxuu ugu kordhiyey baroor iyo oohin. Oo teendhadiisii wuxuu xoog kaga qaaday sidii mid beer ku taal; meelihii shirarkana wuu baabbi'iyey; Sayidku wuxuu Siyoon ku illowsiiyey iidihii quduuska ahaa iyo sabtiyadiiba, oo xanaaqii cadhadiisa wuxuu ku quudhsaday boqorkii iyo wadaadkiiba. Sayidku wuxuu xooray meeshiisii allabariga, quduuskiisii wuu karaahsaday; derbiyadii daaraha waaweynna wuxuu gacanta cadowga u geliyey; oo waxay gurigii Rabbiga ka dhex sameeyeen qaylo sidii maalinta iid quduus ah. Sayidku wuxuu damcay inuu dumiyey derbigii gabadhii Siyoon; xadhig qiyaaseed buu fidiyey, gacantiisiina dib ugama uu celin baabbi'inta; sidaas daraaddeed qalcaddii iyo derbigii labaduba way u baroorreen; wadajir bay u taagdarnaadeen. Baroorashadii Yeremyaah 2:1–8.

Cadhada Rabbiga waxaa lagu matalaa “ciilkii cadhadiisa,” oo cadhadiisiina way ku soo degtay oo ku dhammaatay boqortooyadii woqooyi iyo boqortooyadii koonfureed ee Israa'iil labadaba. Taas aawadeed kitaabka Daanyeel wuxuu tilmaamayaa “ciil” “hore” iyo “kan dambe.” Yeremyaahna wuxuu tilmaamayaa “xadhig” uu Rabbigu “fidiyey” markii uu cadhadiisa ku muujiyey dadkiisii uu doortay. Xadhiggaas waxaa sidoo kale lagu xusaa Boqorradii Labaad.

Oo Rabbigu wuxuu ku hadlay addoommadiisii nebiyada ahaa, isagoo leh, Maxaa yeelay Manaseh oo ahaa boqorkii Yahuudah wuxuu sameeyey karaahiyooyinkan, oo wuxuu sameeyey shar ka sii weyn wixii ay reer Amor sameeyeen oo isaga ka horreeyey oo dhan, oo weliba Yahuudah ayuu sanamyadiisii ku dembaysiiyey, sidaas daraaddeed Rabbiga ah Ilaaha reer binu Israa'iil wuxuu leeyahay, Bal eega, Yerusaaalem iyo Yahuudah waxaan ku soo dejinayaa belaayo sidaas u daran oo kii maqlaaba ay labadiisa dhegood gilgilan doonaan. Oo Yerusaaalem waxaan ku dul fidin doonaa xadhiggii Samaariya iyo miisaankii guriga Axaab; oo Yerusaaalemna waan tirtiri doonaa sida nin saxan u tirtiro, isagoo tiraya oo afka hoos u rogaya. Oo waxaan dayrin doonaa hadhaagii dhaxalkayga, oo waxaan gelin doonaa gacanta

cadaawayaashooda; oo waxay u noqon doonaan ugaadh iyo booli cadaawayaashooda oo dhan. 2 Boqorradii 21:10–14.

“Xarriiqda” cadhada Ilaah oo ah Muuse “toddoba jeer,” ayaa marka hore lagu fidiyey boqortooyadii woqooyi (reer Axaab), dabadeedna Yahuudah. Erey kale oo kitaabiga ah oo loogu yeedho “toddoba jeer,” kaas oo laga soo qaatay Laawiyyintii labaatn iyo lix, waa erayga “kala firdhiyey”.

Markaas aniguna waxaan idinkula socon doonaa cadhadayda; oo aniga, aniga qudhaydu, waxaan idinku edbin doonaa toddoba jeer dembiyadiinna aawadood. Oo waxaad cuni doontaan hilibka wiilashiinna, oo waxaadna cuni doontaan hilibka gabdhihiinna. Oo waxaan baabbi’ in doonaa meelihiinna sarsare, sanamyadiinnana waan jari doonaa, oo meydadkiinnana waxaan ku dul tuuri doonaa meydadka sanamyadiinna, naftayduna way idin karhi doontaa. Oo magaalooyinkiinna waxaan ka dhigi doonaa cidlo, oo meelihiinna quduuska ahna waxaan u beddeli doonaa baabba’, oo ma ururin doono carafka udgoonkiinna macaan. Oo dalka waxaan ka dhigi doonaa cidlo; oo cadaawayaashiinna dhex degganuna way la yaabi doonaan. Oo waxaan idinku kala firdhin doonaa quruumaha dhexdooda, oo seef baan idinka daba bixin doonaa; dalkiinnuna cidlo buu ahaan doonaa, magaalooyinkiinnuna baabba’ bay ahaan doonaan. Markaasaa dalku ku raaxaysan doonaa sabtiyadiisa intuu cidlada ahaanayo, idinkuna aad joogtaan dalka cadaawayaashiinna; xataa markaas dalku wuu nasan doonaa, oo sabtiyadiisuu ku raaxaysan doonaa. Intuu cidlada ahaanayo oo dhan wuu nasan doonaa; maxaa yeelay, kuma uu nasan sabtiyadiinnii markaad dul degganaaydeen. Laawiyyintii 26:28–35.

Kala firdhinta quruumaha jaahilka ah dhexdood ayaa ku rumoowday Daanyeel markii isaga addoon ahaan loo kaxeeyey Baabuloon, xilligii maxaabiisnimadii Yehooyaaqiim. Markaas, intii Daanyeel ku jiray “dhulkii cadaawayaasha,” dhulku wuu nastay oo ku raaxaystay “sabtiyadeeda.” Taariikhadii Labaad waxay noo sheegaysaa in muddadaasu ahayd toddobaatan sannadood ee Yeremyaah, oo Daanyeel uu ku gartay cutubka sagaalaad.

Kuwii seefkii ka baxsatayna wuxuu u kaxaystay Baabuloon; halkaasna addoommo bay ugu ahaayeen isaga iyo wiilashiisii ilaa boqortooyadii Faaris taladeedu timaaddo; si uu u oofiyo eraygii Rabbiga ee afkii Yeremyaah ku yimid, ilaa dalku ku raaxaystay sabtiyadiisii; waayo intii uu cidla ahaa oo dhan ayuu sabti dhawray, si loo oofiyo toddobaatan sannadood. Haddaba sannaddii kowaad ee Kuuros oo ahaa boqorkii Faaris, si eraygii Rabbiga ee afkii Yeremyaah lagaga hadlay u rumoobo, Rabbigu wuxuu kiciyey ruuxii Kuuros oo ahaa boqorkii Faaris, sidaas daraaddeed wuxuu ku faafiyey boqortooyadiisii oo dhan qaylo-dhaan, wuxuuna kaloo ku qoray warqad, isagoo leh, Kuuros oo ah boqorka Faaris wuxuu leeyahay, Boqortooyooyinka dhulka oo dhan Rabbiga ah Ilaaha samadu wuu i siiyey; oo isna wuxuu igu amray inaan isaga uga dhiso guri Yerusaleem ku yaal, taasoo ku taal dalka Yahuudah. Bal yaa idinka mid ah oo ka tirsan dadkiisa oo dhan? Rabbiga Ilaahiisu ha la jiro isaga, oo ha kor u baxo. 2 Taariikhadii 36:20–23.

Ereyga “kala firdhin” waa astaan u ah “toddobada waqti.” Xukunkii Nebukadnesar ee ahaa “toddoba waqti” oo uu sidii bahal ugu noolaa, wuxuu tusaale u ahaa xukunkii Belshaasar, sida ay u muujiyeen erayadii qarsoodiga ahaa ee derbiga ku qornaa, “mene, mene, tekell upharsin.” Xukunkii

Belshaasar waxaa lagu metelay qoraalkii gacanta ee u dhigma laba kun iyo shan boqol iyo labaatan, taas oo ah isla tiradii maalmood ee Nebukadnesar sidii bahal ugu noolaa, waana isla tiradii sannado ee lagu muujiyey “toddobada waqti” ee Laawiyiintii labaatan iyo lix.

Xukunkii Belshaasar, oo lagu sii tusay xukunkii Nebukadnesar, waxaa astaan ahaan loo matalay “toddobada wakhti,” labadaba xukunnadaasina waxay mataleen “dhicitaankii Baabuloon,” kaas oo ah astaanta farriinta malaa’igta labaad. Dhicitaankii ugu horreeyey ee Baabuloon wuxuu ahaa markii munaaraddii Nimrod la dumiyey.

Dhulka oo dhammuna waxay lahayd af keliya iyo hadal keliya. Oo waxay noqotay, intay bari ka soo safreen, inay bannaan ka heleen dalka Shincaar; halkaasayna degeen. Oo waxay isu yidhaahdeen, Kaalaya, aynu leben samaysanno, oo si fiican u gubno. Oo waxay dhagaxii ku beddesheen leben, dhoobo-shamiitona waxay uga dhigteen malaas. Oo waxay yidhaahdeen, Kaalaya, aynu dhisanno magaalo iyo munaarad, oo madaxeedu samada gaadho; oo aynu magac isu yeelno, waaba intaasoo aynu ku kala firidhsanno dhulka dushiisa oo dhan. Markaasaa Rabbigu soo degay inuu arko magaalada iyo munaaraddii ay binu-aadmigu dhisayeen. Oo Rabbigu wuxuu yidhi, Bal eeg, dadku waa isku mid, kulligoodna af keliya bay leeyihiin; oo tanuna waa waxay bilaabeen inay sameeyaan; haddaba wax ay ku tashadeen inay sameeyaan laga hor joogsan maayo. Kaalaya, aynu degno, oo halkaas ku qasno afkooda, si aanay isu fahmin hadalka midba midka kale. Sidaas daraaddeed Rabbigu halkaas ayuu kaga kala firdhiyey dhammaan dhulka dushiisa; oo way joojiyeen dhisiddii magaalada. Bilowgii 11:1–8.

Xukunkii Baabel, oo ahaa xukunkii Nimrod, Rabbigu wuxuu fallaagadii Nimrod ku “kala firdhiyey” “dusha dhulka oo dhan.” Nimrod iyo kuwii la jirayba way ogaayeen in fallaagadoodu ay keeni doonto in la kala firdhiyo, waayo waxay yidhaahdeen ujeeddada ay munaaradda iyo magaalada u dhisayeen waxay ahayd inay “magac isu samaystaan, yaanay ku kala firdhin dusha dhulka oo dhan.”

“Magac” si nebiyad ahaan ah wuxuu astaan u yahay dabeecad. Dabeecaddii Nimrod iyo kuwii la safnaa ay dhiseen waxaa matala camalladooda, waayo midhaha ayaa lagu gartaa dabeecadda. Midhaha fallaaganimadii Nimrod, oo sidaas darteed ah astaanta dabeecaddiisa, waxay ahayd dhismaha munaaradda iyo magaalada. “Munaarad” waa astaan kaniisad u ah, “magaalo” na waa astaan dawlad u ah. Magaca fallaagadii Nimrod, kaas oo matala dabeecaddooda, wuxuu ahaa isku-darka kaniisadda iyo dawladda, kaas oo sidoo kale si astaan ahaan ah loogu matalo sida sawirka bahalka.

Qoraalka tilmaamaya dhicitaankii Baabel waxa ku jira weedha “bal kaalaya” oo saddex jeer lagu celceliyey. Ta saddexaad waa marka Ilaah keeno xukunka ah inuu afkooda isku qaldo oo uu kala firdhiyo. “Bal kaalaya” tii kowaad waxay ahayd diyaarintii “bal kaalaya” tii labaad, markay magaaladoodii iyo munaaraddoodii dhiseen. Markay hawshoodii dhammaystireen intii lagu jiray taariikhda odhaahda labaad ee “bal kaalaya,” Ilaah ayaa soo degay si uu si muuqata ugu fiirsado caasinimadooda. “Bal kaalaya” ta saddexaad waxay ahayd xukun, “bal kaalaya” ta labaadna waxay ahayd imtixaan muuqda. “Bal kaalaya” tii kowaad waxay ka dhigan tahay guuldarradoodii ugu horraysay, oo si nebiyaysan saddexda jeer ee “bal kaalaya” loo adeegsaday waxay tilmaamaysaa

habka imtixaanka saddex-tallaabo ah ee injiilka weligiis ah. Waxaa jira xog aad uga badan oo ku jirta markhaatiga ku saabsan caasinimadii iyo dhicitaankii Nimrod, laakiin waxaannu si fudud u tilmaamaynaa in markii ugu horraysay ee Baabuloon (Baabel) dhacday, astaanta “toddoba jeer,” sida uu u matalo “kala firdhinta,” la aqoonsaday. Xukunkii Nimrod waxaa lagu matalay kala firdhin, kii Nebukadnesarna “toddoba jeer,” kii Belshaasarna “laba kun iyo shan boqol iyo labaatan”.

Saxiixa Alfa iyo Oomeega waxay aqoonsanaysaa in xariiqda waxsii sheegidda ee ay matalaan cutubyada afraad iyo shanaad ay tahay farriinta roobka dambe ee malaa’igta labaad iyo Qayladii Saqda Dhexe. Xariiqdu waxay ka bilaabataa dhiciddii Baabuloon ee uu matalayay Nebukadneeser, taas oo tilmaamaysa 1798, oo ah markii Baabuloonkii ruuxiga ahaa (baabanimada) uu dhacay markii ugu horraysay. Dabadeed dhammaadka xariiqda, Baabuloonkii Belshaasar ayaa dhacaya, taas oo calaamad u ah bilowga dhicidda tartiib-tartiibka ah ee Baabuloonka ruuxiga ah (mar kale baabanimada), oo ka bilaabmaysa qalalaasaha sharciga Axadda. Waxaa jira laba markhaati oo ku saabsan dhicidda Baabuloon bilowga xariiqda iyo laba markhaati dhammaadka xariiqda. Caqliga waxsii sheegiddu wuxuu aqoonsadaa saxiixa Bilowga weyn iyo Dhammaadka, isagoo arkaya mawduuca dhicidda Baabuloon oo ay ka marag kacayaan afar markhaati xariiqda ay matalaan cutubyada afraad iyo shanaad ee Daanyeel.

Xidhiidhka nooca iyo ka-hortagga nooca ee Nebukhadnesar iyo Belshaasar, marka lala waafajiyo maalmaha ugu dambeeya, waxaan ka helaynaa bahalka dhulka isagoo ku jira xaaladdiisii u ekayd wan, oo uu Nebukhadnesar matalayo; dabadeedna, markuu u hadlo sida masduulaagii, waxaan aragnaa Belshaasar. Waxaan ku aragnaa xidhiidhka nebiyadeed geeska Jamhuuriga ah oo uu hoggaaminayo Dastuurka Maraykanka, kaas oo uu Nebukhadnesar matalayo, iyo afgembinta Dastuurka oo uu Belshaasar matalayo. Waxa kale oo aynu arki doonnaa Nebukhadnesar isagoo ah bikrad caqli leh, iyo Belshaasar isagoo ah bikrad nacas ah.

Waxaan qormada xigta ku sii wadi doonnaa ka fiirsashadayada cutubyada afraad iyo shanaad ee Daanyeel.

“Beelshaasaar waxaa la siiyey fursado badan oo uu ku ogaan karo kuna samayn karo doonista Ilaah. Wuxuu arkay awoowgiis Nebukadnesar oo laga fogeeyey bulshada dadka. Wuxuu arkay garashadii uu boqorkaas kibirka badan ku faani jiray oo laga qaaday Kii isaga siiyey. Wuxuu arkay boqorkii oo laga eryay boqortooyadiisii, lagana dhigay wehelka dugaagga duurka. Laakiin jacaylka Beelshaasaar ee maaweelada iyo is-weynaysiintu waxay tirtireen casharradii ay ahayd inuusan marnaba illoobin; oo wuxuu galay dembiyo la mid ah kuwii ku keenay xukunnadii muuqda Nebukadnesar. Wuxuu khasaaray fursadihii si nimco leh loo siiyey, isagoo dayacay inuu ka faa’iidaysto fursadihii gacantiisa ku jiray si uu runta ugu barto. ‘Maxaan sameeyaa inaan badbaado?’ waxay ahayd su’aal uu boqorkaas weyn laakiin nacasnimadu ku jirto si aan danayn lahayn uga gudbay.”

“Tani waa khatarta dhalinyarada maanta ee aan digtoonaanta lahayn, ee fududaan iyo taxaddar-la’aanta ku socota. Gacanta Ilaah waxay toosin doontaa dembilaha sidii ay Belshazzar u toosisay, laakiin kuwo badan waxay u noqon doontaa goor ay ka daahday inay toobad keenaan.

“Taliyihii Baabuloon wuxuu lahaa maal iyo sharaf, oo kibirkiisa iyo is-raacsiintiisa ayuu isku sarraysiiyey Ilaaha samada iyo dhulka. Wuxuu isku halleeyey cududdiisa, isagoo aan u malaynaynin in qofna ku dhiiran doono inuu yidhaahdo, ‘Maxaad sidan u samaynaysaa?’ Laakiin markii gacantii qarsoodiga ahayd ay xarfo ku qortay derbiga qasrigiisa, Belshaasar waa argagaxay oo aamusay. Hal daqiiqad gudaheed ayaa xooggiisii oo dhan laga siibay, waxaana loo hoosaysiiyey sida ilmo yar. Wuxuu garwaaqsaday inuu ku jiro gacanta Mid Belshaasar ka weyn. Wuxuu ku cayaarayey waxyaalaha quduuska ah. Haatan damiirkiisii waa toosay. Wuxuu garwaaqsaday in loo siiyey mudnaanta inuu ogaado oo sameeyo doonista Ilaah. Taariikhdiisii awoowgiis waxay hortiisa uga muuqatay si cad oo nool sida qorniinkii derbiga ku qornaa.” Bible Echo, April 25, 1898.